

Nijsbrief

Natura 2000 yn Fryslân

Maart 2021

Fryslân kent prachtige en zeldzame natuur die onderdeel is van het Europese Natura 2000-netwerk. Om deze natuur te behouden en te versterken is het belangrijk om maatregelen te treffen en de gebieden op een goede manier te beheren. Dat doen we op basis van de beheerplannen die we voor de Natura 2000-gebieden opstellen. In deze nieuwsbrief vertellen we u graag waar we op dit moment staan en wat we doen om deze bijzondere gebieden te behouden.

Natura 2000-netwerk

Natura 2000 is een Europees netwerk van gebieden met bijzondere en zeldzame natuur. In Nederland zijn er 162 van zulke gebieden, waarvan er twintig geheel of gedeeltelijk in Fryslân liggen.

In samenwerking met betrokken organisaties maken we voor deze gebieden Natura 2000-beheerplannen. Op basis van deze plannen treffen we maatregelen en zorgen we voor een goede afstemming in het beheer.

In deze nieuwsbrief lopen we het grootste deel van de gebieden bij langs. Een aantal gebieden is niet genoemd. Dat is omdat voor deze gebieden een andere provincie of bijvoorbeeld Rijkswaterstaat de trekker is voor de uitvoering van het beheerplan.

Kaart: Natura 2000-gebieden in Fryslân

Wat bart der op de eilannen?

Op de vier Fryske Waddeneilanden werken we aan het behoud van de kwetsbare duinnatuur en de bijzondere soorten die daar thuishoren. Een belangrijk onderdeel is het zorgen voor meer verstuing in de duinen.

Verstuing en beweging in de duinen zorgt ervoor dat het gebied de karakteristieke openheid behoudt en niet dicht groeit. Op enkele plekken is dit in de loop der jaren wel gebeurd. Daarom treffen we maatregelen om verstuing weer meer mogelijk te maken. Soorten zoals de tapuit, grote parelmoervlinder en rozenkransje zijn afhankelijk van deze open duinnatuur.

Wêr wurkje wy op dit stuit oan?

Vlieland

In de Vallei van het Veen ligt een begrazingsgebied. Afgelopen jaar is dit gebied uitgebreid met ongeveer 35 hectare aan de westzijde.

Het duingebied van Vlieland is in de loop der jaren steeds meer begroeid geraakt, bijvoorbeeld met Amerikaanse vogelkers. Dit zorgt ervoor dat de openheid verdwijnt. Daarom wordt op dit moment gewerkt aan de voorbereiding van maatregelen: het stimuleren van verstuing in de duinen en het plaggen van het open duingebied.

Ook loopt er een onderzoek naar konijnen op Vlieland. De konijnenpopulatie op het eiland is flink afgenomen. Tijdens onderzoek met nachtkijkers werden er op avond slechts tien konijnen gezien in twee dagen. Konijnen helpen ontzettend in het behoud van kwetsbare soorten. Zo graven ze holen waar de tapuit in kan

Pony's grazen op Vlieland

nestelen en houden ze de vegetatie kort. De variatie aan insecten wordt dan groter, waar de tapuit zich weer mee kan voeden. Daarom is het belangrijk de konijnenpopulatie te herstellen.

Ameland

Midden op Ameland liggen de Zwanewaterduinen en het Hagedoornveld. Een geliefd recreatiegebied. Hier wordt gewerkt aan maatregelen om het gebied veerkrachtiger, toekomst- en klimaatbestendig te maken en om de recreatieve voorzieningen aan te pakken. De afgelopen jaren stonden de recreatiepaden regelmatig onder water. Daarom is in september 2020 gestart met het verleggen en vernieuwen van de paden. Ook zijn er maatregelen om verstuing van het duinzand te stimuleren, bijvoorbeeld door te plaggen. De bestaande begrazing door Herefords en IJslanders blijft behouden. Dit helpt met het open houden van het duingebied zodat de kwetsbare duinnatuur weer diverser kan worden.

Op de Vlakte van Polet zijn begin 2021 werkzaamheden gestart. Het gaat om een gebied van tien hectare op grond van een particulier. Deze vlakte is dichtgegroeid met struiken, boompjes en Amerikaanse vogelkers waardoor de bestaande duinheide grotendeels is verdwenen. De meeste begroeiing gaat weg en door vervolgens te plaggen, krijgt de duinheide weer de ruimte om zich te ontwikkelen.

Op Ameland is het aantal konijnen ook flink afgenomen. Onder andere door de konijnenziekte myxomatose. Daarom onderzoeken we ook op Ameland de konijnenpopulatie.

Natura 2000 op Ameland

Schiermonnikoog

Ook op Schiermonnikoog zijn open duinvlaktes voor een groot deel dichtgegroeid. In de Westerduinen en Noorderduinen worden maatregelen uitgevoerd om verstuing van zand te stimuleren en wordt er geplagd.

Met behulp van Sayaguesarunderen, Exmoorpony's en geiten worden ruigtes weggegraasd in een gebied van zo'n honderd hectare ten oosten van de Sint Bernhardweg. Zo komt de openheid meer terug. Het begrazen wordt geëvalueerd met partners om te kijken of de inzet van deze grazers voldoende is om de ruigtes weg te houden.

Terschelling

In de westelijke duinen op Terschelling ligt een begrazingsgebied. Vorig jaar is gestart met werkzaamheden om dit begrazingsgebied een stuk groter te maken. Denk aan rasters om het gebied af te zetten, veeroosters en toegangshekjes. In de zomer van 2021 zijn er ook meer grazers bijgekomen.

Voor het bos in het westelijk duingebied en het Groene Strand wordt een plan gemaakt voor een klimaatbestendige waterhuishouding. Onderdeel hiervan zijn een natuurlijkere waterafvoer, waarbij het water

langzamer snel naar zee loopt, en het vergroten van de zoetwatervoorraad. Er wordt een hydrologisch model gemaakt om de effecten van beoogde maatregelen te berekenen en in kaart te brengen.

Daarnaast is er een POP3-subsidie (Plattelandsontwikkelingsprogramma) voor maatregelen voor de waterhuishouding en hydrologie op het eiland die bijdragen aan het realiseren van Natura 2000-doelen. Denk daarbij aan het vasthouden van water, een natuurlijke waterhuishouding en het klimaatbestendig maken van de gebieden. Dit draagt bij aan de kwaliteit van de vochtige duinvalleien, het bos en meer biodiversiteit op het eiland.

Eind 2018 werd een nieuwe visie voor de Boschplaat gepresenteerd. Staatsbosbeheer maakte dit document in opdracht van provincie Fryslân en in samenspraak met de bewoners van het eiland. In de visie zijn de (toekomstige) problemen en mogelijke maatregelen beschreven. Er is te weinig dynamiek door wind op de Boschplaat op Terschelling. De biodiversiteit neemt af en ook kan het kwelderlandschap niet voldoende aangroeien. Op dit moment wordt gewerkt aan het maken van een uitvoeringsprogramma voor de Boschplaatvisie. Meer informatie over deze visie vindt u op www.boschplaatvisie.nl.

De Boschplaat op Terschelling

Watercrassula op Terschelling

Enkele jaren geleden werd op Terschelling het plantje watercrassula aangetroffen in een natte duinvallei bij Midsland aan Zee. Later bleken meer valleien besmet te zijn met de plant, ook bij West aan Zee. Watercrassula is een 'invasieve exoot': een plant die van oorsprong niet op Terschelling thuishoort en zich erg snel verspreidt. Daarbij verdringt de plant de inheemse duinnatuur en vormt daarmee een bedreiging voor de Natura 2000-doelen op het eiland. De provincie Fryslân is verantwoordelijk voor de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 in de provincie. Samen met Staatsbosbeheer, Wetterskip Fryslân, gemeente Terschelling en watercrassula-experts, werkt de provincie aan de aanpak van watercrassula op het eiland. De maatregelen om watercrassula te verwijderen zijn in de tweede helft van 2018 van start gegaan. Voor de aanpak is een POP3-subsidie toegekend.

Hoe staat het er nu voor?

Op dit moment zijn alle grote oppervlaktes watercrassula verwijderd bij Midsland aan Zee en West aan Zee. Bijvoorbeeld door het bedekken van de besmette valleien met zand, of door het afgraven van zo'n veertig centimeter besmette grond om dat vervolgens weer aan te vullen met schoon duinzand. De met watercrassula besmette grond is begraven in een duin vlakbij. Zonder water en onder een laag grond kan watercrassula namelijk niet meer groeien. Er wordt nu intensief

geïnventariseerd of de watercrassula weer terugkomt of op nieuwe plekken opduikt. Dat is op enkele plaatsen helaas gebeurt. In de meeste gevallen komt dit doordat delen van watercrassula onder pootjes van vogels blijven zitten en achterblijven wanneer de vogels landen. Bij het vinden van een plantje, wordt er direct ingegrepen. Bijvoorbeeld door de plek zorgvuldig af te graven, de plant handmatig te verwijderen of het lokaal afdekken met zand. Hierbij kijken we telkens welke actie past bij het landschap en de natuurwaarden op die plek.

Tijdens de werkzaamheden was het nodig om water weg te pompen uit de besmette duinvalleien. Op dit moment wordt het water nog steeds weggepompt om nacontrole mogelijk te maken en om kleine maatregelen goed uit te kunnen voeren. Het weggepompte water loopt via sloten de polder in, zoals het in een normale situatie ook zou doen.

Hoe verder?

De huidige aanpak - goed monitoren en snelle, kleinschalige acties om watercrassula te verwijderen - loopt door tot zomer 2021. Momenteel wordt door de samenwerkende partijen onderzocht hoe het duinsysteem weerbaarder gemaakt kan worden voor de watercrassula door omvorming naar andere natuurtypen en aanpassing van het watersysteem. De inzet is een duurzaam duinsysteem.

Graafwerkzaamheden verwijderen watercrassula

Watercrassula bij Waterplak

Natuur bij It Sân

De Bakkeveense duinen

Natura 2000 op it fêstelân

Op het vasteland is het verbinden van gebieden erg belangrijk. Door ecologische verbindingzones langs onze rivieren, beken en kanalen aan te leggen, kunnen bijzondere soorten gemakkelijker van het ene naar het andere natuurgebied komen. Bijvoorbeeld bij De Lende, waar al een groot deel van de oever natuurvriendelijk is ingericht. We werken daar aan plannen om een ecologische verbindingzone te maken bij de Driewegsluis bij Nijetrijne. Op dit punt, vlakbij de Rottige Meenthe en de Weerribben, komen De Lende en de Helomavaort samen.

Friese Merengebied

In het Natura 2000 Friese Merengebied liggen meerdere deelgebieden. Het Sneekermeergebied, de Wite en Swarte Brekken en de Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Met name rond de Fluessen zijn veel maatregelen uitgevoerd of gestart in 2020:

It Sân

De maatregelen in het gebied It Sân, vlakbij camping De Kuilart, zijn in 2020 afgerond en opgeleverd. Een deel van de maatregelen heeft de komende jaren nog een vervolg. In It Sân is namelijk het waterpeil verlaagd voor een periode van vijf jaar, om te onderzoeken of dit de groei van waterriet kan stimuleren. Waterriet is een belangrijk leefgebied voor kwetsbare soorten zoals de roerdomp en het porseleinhoen. Op de oevers van It Sân zijn natte overgangszones gemaakt. Varens, mossen en bijzondere planten zoals de moerasmelkdistel kunnen hier groeien, en het is een fijne plek voor vissen om te paaien en voor moerasvogels om te broeden. Ook trekt het libelles en kleine insecten aan, wat weer een voedselbron is voor de kwetsbare meervleermuis. Verder zijn de bûtlannen rond It Sân aangepakt en is de waterhuishouding in polder De Samenvoeging op enkele plaatsen verbeterd. Dit laatste is een eerste stap om de hele polder beter geschikt te maken voor weidevogels zoals de grutto. De komende jaren zal dit verder vorm krijgen.

Rond de Galamadammen

Rond het aquaduct Galamadammen zijn in het najaar van 2020 maatregelen gestart. Het gaat om twee natuurgebieden aan weerszijden van het aquaduct. Het doel is om deze gebieden natter te maken, zodat de natuur zich beter kan ontwikkelen. Bij Alde Karre, aan de oostkant van het aquaduct, is de regionale kering verder naar achter gelegd. Een nieuw inlaatpunt zorgt ervoor dat 's winters het water uit de Friese boezem gecontroleerd het land op kan lopen tot het gewenste peil. Ook in het voorjaar blijft het gebied dan langer nat. Zo ontstaat er een natuurlijker waterpeil, wat zorgt voor een fijn leefgebied voor eenden, grutto's en kwetsbare soorten als de roerdomp, porseleinhoen en Noordse woelmuis. Ook komt er een nieuwe slenk. Aan de westkant halen we de verruigde bovenlaag van de grond zodat waterriet beter kan groeien. Waterriet is een fijne plek voor de roerdomp, maar ook de bruine kiekendief broedt hier graag. In de komende maanden wordt dit werk afgerond.

Vanaf het najaar van 2021 starten maatregelen aan de oevers rond de Fluessen, in de buurt van de Koudumerfeart en aan de noordkant van eiland de Oarden.

Bakkeveense Duinen

De Bakkeveense Duinen liggen op de flanken van het beekdal van het Alddijp (Koningsdiep). Dit gebied is begroeid geraakt met struiken en kleine boompjes, waardoor heide minder de ruimte krijgt om te groeien. In 2020 is de uitvoering van maatregelen gestart om heide weer meer ruimte te geven. Het gaat om het plaggen (verwijderen) van de bovenlaag van de grond en het verwijderen van kleine boompjes. Op die manier ontstaat er een meer geleidelijke overgang tussen open zandvlaktes, heide en het bos. Deze overgangen zijn belangrijk leefgebied voor de dieren die in de Bakkeveense Duinen leven. In de komende maanden wordt er een sloot minder diep gemaakt. Dit zorgt ervoor dat er meer water vastgehouden wordt in het gebied, wat extra belangrijk is nu de zomers heter en droger worden.

Wijnjeterper Schar

In het Wijnjeterper Schar, wat ter hoogte van het Alddjip aan weerszijden van de N381 ligt, werken we aan het verbeteren en beschermen van heischraal grasland en blauwgrasland. De overgang tussen deze graslanden, heidelanden en andere beekdalgraslanden is erg belangrijk voor de bijzondere insecten, reptielen en amfibieën die er leven. In 2021 verleggen we in dit gebied een sloot. Dit zorgt ervoor dat er meer water in het gebied blijft in plaats van dat het wegloopt via de sloot. Dit helpt bij het behoud en het versterken van de verschillende beekdalgraslanden.

Rottige Meenthe en Brandemeer

De Rottige Meenthe, tussen de Pieter Stuyvesandweg en De Lende, staat bekend om de afwisseling tussen water en land: legakkers, petgaten en het bijbehorende veen. We werken aan het behoud van dit bijzondere landschap, het verbeteren van de waterkwaliteit en de ontwikkeling van trilveen. Afgelopen jaar zijn al enkele watermaatregelen uitgevoerd. Bijvoorbeeld het verbeteren van een waterinlaat en het verbreden van duikers, zodat er meer schoon water het gebied in kan. Ook worden vanaf december bodemwoelende vissen, zoals brasem, geweerd uit het petgatencomplex met behulp van roosters en weggevangen en verplaatst. Schoon en vooral helder water is ontzettend belangrijk voor de ontwikkeling van veen. Wanneer de zon door het water op de bodem schijnt, kunnen waterplanten beter groeien. Op den duur, in combinatie met de groei van mossen, ontstaan er drijvende plantenmatten met soms wel zeventig verschillende soorten - trilvenen. In de winter van 2021 wordt er ook weer een deel geplagd: het verwijderen van de voedselrijke bovenlaag van de grond. Ook starten er dit jaar maatregelen voor het verbeteren van het watersysteem bij Brandemeer.

Van Oordt's Mersken

De maatregelen uit het Natura 2000-beheerplan voor Van Oordt's Mersken zijn onderdeel van de gebiedsontwikkeling Dulf-Mersken. Binnen de gebiedsontwikkeling wordt gewerkt aan maatregelen om verdroging tegen te gaan. Het water loopt te snel weg waardoor de na-

Onderzoeken in De Deelen

Vogelrustgebieden

Van 1 oktober tot 1 april markeren gele boeien met blauwe eendenstickers de vogelrustgebieden. We vragen iedereen om in deze periode de gebieden niet in te varen. Zo krijgen overwinterende watervogels zoals de smient en het nonnetje voldoende rust om aan te sterken. Die krachten hebben ze nodig om weer naar de zomerverblijven te kunnen vliegen. De vogelrustgebieden liggen langs de randen van de Fluessen, Aldegeaster Brekken, Wite Brekken en Swarte Brekken, Alde Feanen en de Snitser Mar.

Vogelrustboei

Meer informatie over de vogelrustgebieden is te vinden op www.fryslan.frl/vogelrustgebied.

tuur verdroogt en bijzondere soorten verdwijnen. De afgelopen jaren zijn verschillende onderzoeken gedaan en worden grondwaterstanden gemeten met behulp van een meetnet. Deze onderzoeken en grondwatermodellen helpen bij het vormen van plannen. Naar verwachting wordt na de zomer van 2021 de waterhuishouding in één van de gebieden ten oosten van de A7 aangepast.

Alde Feanen

Het grootste deel van het laagveenmoeras Alde Feanen is onderdeel van Natura 2000. In het LIFE + project Booming Business, wat afgerond is, is gewerkt aan het herstel en behoud van waterriet, waterplanten, veenmosrietlanden, blauwgraslanden en het baggeren van de voedselrijke laag om de waterkwaliteit te verbeteren en het doorzicht te vergroten. Ook worden er Natura 2000-maatregelen uitgevoerd in de Herinrichting Alde Feanen. In 2020 is hier gestart met maatregelen aan de zomerpolders.

De Deelen

Het laagveenmoeras De Deelen kenmerkt zich door de afwisseling van petgaten, legakkers, kleine

Maatregelen in de Alde Feanen

moerasbosjes, water, riet en graslanden. Een belangrijk doel in dit gebied is het stimuleren van de groei van waterriet. Erg belangrijk voor soorten zoals de roerdomp en gestreepte waterroofkever. In dit gebied lopen verschillende onderzoeken. Bijvoorbeeld onderzoek naar rietgroei en ganzenvraat, naar krabbenscheer en naar fosfaatbinding met ijzerchloride.

Groote Wielen

In de Groote Wielen zijn al veel maatregelen getroffen om de waterhuishouding te verbeteren. Afgelopen jaar is hier ook een rietoever aangepakt bij de Sierdswiel. Enkele jaren terug was hier waterriet aangeplant, maar dat kwam niet goed tot ontwikkeling doordat ganzen ervan aten. Door de grond langs de stortsteenoever wat ondieper te maken en de bij het baggeren van de Ryd vrijgekomen waterrietwortels daar te planten (werk met werk), krijgt het waterriet opnieuw de kans zich te ontwikkelen. Ook werken we dit jaar verder aan maatregelen om het gebied natter te maken en te houden. Bijzondere soorten zoals de Noordse woelmuis en vele vogelsoorten hebben hier profijt van. Bij Gytsjerk gaat in de zomer van 2021 werk van start om een ecologische verbindingzone te maken tussen de natuurgebieden Bouwepet en de Groote Wielen. Soorten zoals de otter, waterspitsmuis en meervleermuis kunnen zich zo veilig verplaatsen tussen de natuurgebieden.

Rietoever bij de Sierdswiel

Lauwersmeergebied - rietproef

Onderdeel van het Natura 2000-beheerplan voor het Lauwersmeer is het uitvoeren van een rietproef. Met deze proef willen we onderzoeken of het tijdelijk verhogen van het waterpeil in het Lauwersmeer de groei van waterriet kan stimuleren. Waterriet is een erg belangrijk leefgebied voor soorten als de blauwborst en de rietzanger. Ook is het een belangrijk paaigebied voor vissen en leven er veel kleine amfibieën. De proef duurt maximaal zes weken, waarbij het water tot veertig centimeter hoger staat dan het gebruikelijke vaste, lage waterpeil. De bedoeling is deze proef twee jaar op rij uit te voeren. In 2020 is het niet gelukt de proef uit te voeren. Dat kwam met name door veel regenval. De waterstanden waren daardoor te hoog om te kunnen starten. Daarom is besloten de rietproef uit te stellen tot 2021. De proef is op 27 februari 2021 gestart en loopt door tot en met 31 maart. Tijdens de proef worden verschillende watermeetpunten in het gebied nauwkeurig in de gaten gehouden. Wanneer de vooraf bepaalde grenswaarden overschreden worden, grijpen de samenwerkende partijen in volgens het beheerprotocol. Meer informatie over de rietproef leest u op www.provinciegroningen.nl/rietproef.

Wist u dat...

De provincie Fryslân samen met partners werkt aan een intentieverklaring over samenwerking bij bosbranden in of bij Natura 2000-gebieden? Er worden duidelijke afspraken gemaakt over de rollen van alle partijen en we kijken hoe we de kwetsbare natuur tegen bosbranden kunnen beschermen. Deze intentieverklaring wordt verwacht in 2021.

Meer informatie

Wilt u meer lezen over de Natura 2000-gebieden in Fryslân of de beheerplannen inzien? Dat kan op www.fryslan.frl/natura2000. Heeft u vragen naar aanleiding van deze nieuwsbrief? Dan kunt u contact

opnemen met het KCC van de provincie Fryslân via de mail: provincie@fryslan.frl, of telefoon: 058 292 5925.

Foto's: Jan Meijer, Hanneke Godthelp, Petra Wassenaar, provincie Fryslân